

Meer mens

door Mischa de Vreede

Spiritualiteit is mij op het lijf geschreven. Zoals ieder ander leef ik ermee maar als schrijver leef ik er ook ván, zolang ik me kan herinneren en dat is een leven lang. Daarom verbaast het me enigszins dat goedbedoelende instanties als de omroep KRO, dagblad *Trouw* en uitgeverij Ten Have er nu alweer voor de tweede keer slechts één maand voor hebben uitgetrokken en wel de maand november – bijgenaamd slachtmaand, bloedmaand of nevelmaand. Dertig donkere dagen in een halfslachtig seizoen, net tussen herfst en winter in. Er valt nog niets te vieren en er is ook weinig om je op te verheugen, want de lente is nog ver. En wat doe je dan? Ze willen dat je je gaat bezinnen op je relatie met God en je al doende toelegt op de beoefening van Levenskunst, want daar moet van de organisatoren deze keer vooral aandacht aan worden besteed. De openingsdag in het Centraal Museum Catharijne Convent in Utrecht zal gewijd zijn aan het zoeken naar 'Mijn betere Ik'; er wordt rekening gehouden met 3000 bezoekers. Ik zie ze voor me: al die dagjesmensen die zich op het goede spoor laten zetten door lezingen, interviews en workshops, en zich aan kraampjes wegwijs laten maken door middel van boeken, gidsjes en flyers. Vegetarische hapjes en kruidentheeën waarschijnlijk voor de inwendige mens en voor wie het allemaal teveel wordt, is er de meditatiekamer waar men een rustmoment kan nemen. Gedempt licht en van die muziek waar je niet echt naar hoeft te luisteren: wegwaaiende geluiden van klankschalen en klotsend water en zo. Met de ogen gesloten, dus naar binnen kijkend, de handen ontspannen op schoot, en een beetje high misschien van de wierook, zitten ze zich dan te verinnerlijken en stellen ze zich open voor wat zich aan vergeestelijking aandient. O nee, voor wie zich aandient, want de betere Ik is per definitie een Iemand. Iemand naar wie je in wezen niet hoeft te zoeken: hij zoekt jou op, maakt zich bekend, loopt voor je uit en eist je aandacht op. Je betere Ik is een deel van jezelf dat zich afgesplitst heeft van de Ik die je kent, je huis- tuin en keuken Ik, zogezegd.

Voor het woord 'beter' geeft Van Dale drie betekenissen:

1. de vergrotende trap van 'goed', 2. niet meer ziek, genezen, 3. een zeker niveau hebbend. Wat de eerste betekenis betreft: 'goed' kan altijd beter. Maar als ik naar mezelf kijk – wat immers de bedoeling is –, dan vraag ik me af of ik niet altijd teveel mijn best heb gedaan om goed te willen zijn. Als ik terugkijk op mijn leven, vind ik dat ik eigenlijk te zelden gezondigd heb. Dat ik te weinig de dingen heb gedaan waarvan ik wijzer geworden zou zijn, waarvan ik iets geleerd zou kunnen hebben. Al was het maar dat ik ook maar een mens ben: 'Dus daartoe ben jij in staat, dat kwaad huist dus ook in jou!' Achteraf gezien vind ik dat ik te weinig mijn grenzen heb verlegd, te koppig het smalle pad ben blijven belopen. Te gehoorzaam was aan de regels die me door omstandigheden, opvoeding en cultuur waren gedicteerd.

In mijn oorlog was het begaan van overtredingen dom en gevaarlijk, dus dat deed je niet. Negeren van autoriteiten was toentertijd wél geoorloofd en sinds eind jaren zestig geldt dat opnieuw en nog steeds; je mag ze tegenwoordig zelfs publiekelijk afbekken. (Kijk, dat is nu zo iets wat ik nooit zou doen! De praatshow stelen door een burgemeester of minister af te strijden? Mij niet gezien!). Wat mijn opvoeding betreft: teveel luisterde ik naar mijn vader, die vanaf de preekstoel zei: 'Zonde is dat wat je doet met de gedachte: Ik doe het lekker toch!' Veel lekkers heb ik zodoende mijn neus voorbij laten gaan.

En dan die Tien Geboden... In onze cultuur zijn ze zo voor de hand liggend dat ik er zonder kerk en geloof ook wel rekening mee zou hebben gehouden. Zo redenerend komt het er voor mij persoonlijk op neer dat ik, als ik me mijn betere Ik ga voorstellen, aan een stoute oude vrouw moet denken. Heel erg zal ze niet te keer kunnen gaan, want daar heeft ze de tijd en het geld niet voor. (Ik krijg nu opeens visioenen van een wild opgemaakt, in couture gestoken en van een Chaneltas voorzien schepsel dat met pigmentvlekkerige handen en vingers vol ringen fiches stapelt in het Casino van Monte Carlo, terwijl achter haar een duur ingehuurd lekker stuk met haar meeleeft, zijn hand losjes op haar verwelkte bovenarm. Ze zal om zover te komen wel veel schulden hebben gemaakt en ook wat betreft het onderhouden van banden met wie haar lief en dierbaar is, staat ze rood. Haar verleden is in een soort spijkerschrift op haar gelaatstrekken af te lezen en ze zou me daarover heel interessante verhalen kunnen vertellen. Maar ze schrikt me af: ik wil haar niet kennen, zou niet met haar om willen gaan. Ik heb al genoeg aan mijn eigen, mijn huis-, tuin- en keuken Ik.)

Betekenis 2 van 'beter': 'niet meer ziek, genezen'. Een heuglijke staat van zijn, maar om die te bereiken moet je uiteraard eerst ziek worden. Dat levert een akelig scenario op waar niemand graag in meespeelt. Een door spiritualiteit geïnspireerd levenskunstenaar zorgt dus goed voor zichzelf en tracht de ziekte vóór te zijn met behulp van voedingssupplementen, Wellness, Reiki, Pilates, aromatherapieën en allerhande massages. En als het er toch van gaat komen, van ziek zijn, compleet met pijnlijden en zo en met de dood tot gevolg hebbend? Dan gaan we daar liefst positief mee om. We zijn moedig, geduldig en laten ons louteren. 'We moeten deze beproevingen met vreugde doorstaan': weer zo'n citaat van de dominee die mijn vader was. 'Niet klagen maar dragen en bidden om kracht.' Kracht naar kruis, wel te verstaan. Je gaat ervan bidden: aanvankelijk uit nood, en als je beter mocht worden, uit dankbaarheid. De relatie met God lijkt sterker dan ooit; van de genezen mens komt de betere Ik het best tot zijn recht.

Betekenis 3: 'een zeker niveau hebbend'. Dat slaat op de betere kringen. Sommigen zijn in die kringen geboren en weten niet beter; anderen streven ernaar om er ook bij te horen. Een goede school in een goede buurt, een goede opleiding, een goede baan, een goed inkomen, een goede smaak, goede manieren, een goede naam en klaar ben je. 'Daar hangt natuurlijk wel een prijskaartje aan!' hoor ik nu zo iemand zeggen en walgend keer ik me af. En wat dat met spiritualiteit te maken heeft?

Ik geloof dat ik nu bij de kern ben gekomen van mijn aversie tegen zo'n georganiseerd en gemeenschappelijk bezig zijn met iets dat zo ongrijpbaar is als spiritualiteit. Met iets zo koket en eigenliefdig als een zoektocht naar een beter Ik. Volgens mij zijn de mensen die deelnemen aan dergelijke evenementen, altijd al voldoende bezig met zichzelf. Ze kunnen zich dat veroorloven, want ze hebben het goed en ze weten van zichzelf dat ze het goede willen. Ze denken toch al veel na over zichzelf, hun lichaam beschouwen ze als hun tempel en mochten ze niet in God geloven, dan toch wel in iets. Als individu zoeken ze gelijkgezinden op; ze doen hun best om ergens bij te horen. Ze zijn zich van hun eigen welstand wel degelijk bewust en vullen trouw de gele acceptgiro's in die ze toegestuurd krijgen door Unicef, Rode Kruis, Amnesty, noem maar op. Naasteliefde heet dat: makkelijk zat. En onwillekeurig komt dan toch dat betere Ik weer aan bod: ze kunnen

tevreden zijn over zichzelf. Hun Ik is een goede Ik. Goed genoeg, in ieder geval.

In een ander verband heb ik er wel eens voor gepleit het 'Heb uw naaste lief als uzelf' te vervangen door: 'Heb uw naaste dusdanig lief dat hij zichzelf kan zijn.' Dat vraagt om een ruimere, minder Ikkige levenshouding. Want het verinnerlijken, het bezig zijn met jezelf komt daarbij niet aan de orde: je moet om je heen gaan kijken. Buiten jezelf treden, je inleven in de ander en meevoelen met wat die heeft te doorstaan. Wat die ander bezielt en bezighoudt en – heel belangrijk – hem de vrijheid gunnen anders te zijn, een ander soort iemand. Zodoende werken aan een beter Wij en dat niet in Utrecht, maar wereldwijd en niet een maand lang, maar voortdurend: dat lijkt me een veel spannender opgave. Het mag wat moeite kosten, maar ook daar word je zelf weer wat beter van. Minder huis- tuin- en keuken in elk geval. Meer mens.

www.mischadevreede.nl